

RAMON GASCH
TERESA SAGRERA

Sal. roja

El Llop de Cardona

Columna

RAMON GASCH
TERESA SAGRERA

SAL ROJA

El Llop de Cardona

COL·LECCIÓ CLÀSSICA

PRIMERA EDICIÓ: FEBRER DEL 2019

© RAMON GASCH POU, 2019

© TERESA SAGRERA BASSA, 2019

© COLUMNNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U., 2019

AV. DIAGONAL, 662-664 - 08034 BARCELONA

ISBN: 978-84-664-2469-1

DIPÒSIT LEGAL: B. 176-2019

FOTOCOMPOSICIÓ: LOZANO FAISANO, S. L.

www.columnnaedicions.cat

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

ÍNDIX

<i>Introducció</i>	II
I. La caiguda	15
II. El Llop de Cardona	119
III. La fugida dels aliats	297
IV. El principi de la fi	357
V. La història de sempre	479
Epíleg	579
<i>L'últim heroi</i>	581
<i>Guia de personatges</i>	583
<i>Glossari</i>	599
<i>Bibliografia</i>	613
<i>Agraïments</i>	617

L'Areny de la Sal
(14/10/1711)

Sal roja. Sal a terra, sal a l'aire, sal als ulls, als cabells, a la roba... a l'ànima. Polsim brillant que omple aquest lloc. Regust als llavis. Fulgor de llum del sol i aigua salada.

L'Areny de la Sal... Una immensitat farcida de colors blancs, blavosos, enteranyinats d'un gris, d'un roig clar.

Miquel Ferrer, tallador de professió, fill i nét de talladors, es mirava un dia més amb els ulls enlluernats aquella superfície que el cegava. El cabell, fosc com la nit i enrinxolat, se li escapava per sota del barret de feina i els ulls també li lluien amb un negre intens. D'estatura mitjana, destacava el seu cos musculat i poderós, conseqüència d'anys i panys de treballar la sal.

Aquella tarda clara del mes d'octubre duia amb ella un estrany silenci. El vent, com adormit, havia deixat de xiular, i l'únic soroll era el ritme llunyà dels picots i algun crit dels saliners, que treballaven sense parar, sense encantar-se... Picar, tallar, escombrar, recollir, carregar una vegada i una altra seguint una rutina esgotadora.

El dia abans i l'anterior havia plogut. A cada nivell de la paret esgraonada els forats a terra, blanquinosos i lluents, estaven plens d'aigua. Els murs salins de l'escala immensa mostraven clarament els efectes de l'aigua-moll. Calia anar amb compte, perquè la sal humida era inconstant i traïdora. Com un arbre corcat que et pot caure a sobre sense avisar.

Les dependències de l'Areny i els magatzems des d'on el batlle de la sal i el tenidor de comptes controlaven l'explotació d'aquell or blanc s'albiraven contra el cel encara clar. Tot girava al voltant d'una extensió immensa, d'un monstre immòbil de les entranyes del qual vivien ell i tot el poble. Les salines... Sí, les salines.

El darrer cop del pic havia obert bretxa i ell ho sabia. Un gest de palanca i el bloc de sal es va deslligar del mur fins als seus peus, i gairebé alhora Pere Coromines ja hi anava amb el carretó de fusta i l'aixada. Aquell dia treballaven plegats, la qual cosa sempre era millor. No hi havia gaire estona per parlar, però ell i el seu amic Pere sempre trobaven la manera, l'excusa o el motiu. Un cop va tenir el carro a la seva altura, en Miquel va deixar anar el pic i va agafar l'aixada per començar a engrunar el darrer terròs i carregar-lo en silenci.

La sal no era de la bona. Quan plovia pesava més i estava més bruta. Díficil de tragar, difícil de moldre i més cara. Sí, més cara.

—Ep, Ferrer... Ja l'has triat bé, la meva càrrega?

En sentir la veu que li parlava en Miquel es va girar i es va treure el drap que li tapava la boca.

Poc més enllà, amb una altra aixada sobre l'espatlla, s'acostava Miquel Muntaner, un dels traginers més co-

neguts del poble. Un dels més actius i al mateix temps un dels més exigents.

—Benvingut siau, Muntaner. No us esperava pas, avui. Segons tinc entès no us agrada gens fer la ruta de nit.

—No, no m'agrada gens ni mica, però el sol va caient i jo encara tinc els sarrons de les bèsties buits...!

Amb un gest prou evident el traginer va assenyalar cap a baix. Tot i trobar-se un parell d'esgraons més amunt, a sota d'ells es podia distingir perfectament la corrua dels animals d'en Muntaner. Dues mules negres com el carbó i tres ases menuts d'orelles blanques, tots ells preparats amb els sarrions i els sacs de sal sobre el bast. No estaven pas tots descarregats, els animals, ni de bon tros. Però ja se sabia la fama d'exagerats d'alguns traginers. Per a ells mai n'hi havia prou.

—Va, que us dono un cop de mà.

L'home va arribar a l'altura dels dos amics i amb l'aixada va començar a posar la sal amuntegada en un dels carretons.

—Vatua... No es pot pas dir que la càrrega d'avui sigui del millor. No me'n podeu trobar de seca i fina? Això és un grumoll d'aigua salada, cony!

—I què voleu, Muntaner? —li va etzibar en Miquel—. Que pari l'aigua quan comenci a ploure? No em vingueu amb romanços, que avui ja sabíeu el que us hi trobaríeu, aquí dalt!

L'altre va remugar algun renec en veu baixa, però no va contestar. De sobres sabia com aniria la cosa.

Poc després els tres homes, amb dos carretons curulls d'or blanc, començaren a baixar pels pendants per acostar-se a les bèsties.

—Quina ruta feu avui? —va preguntar en Pere.

—Doncs no sé si avui o demà, però em toca anar a Vallbona.

—Aleshores no heu pas de patir per la sal... —va intervenir en Miquel—. A les monges tant se'ls en fot si està humida o bruta. El cas és que la puguin tornar a vendre.

En sentir aquelles paraules, el traginer va fer una ganyota de disgust.

—Ferrer, Ferrer... No siguis malpensat. Les monges volen la sal per al seu bestiar i per a la cuina. Res més.

—I ara, Muntaner... I per això se n'emporten tres quintars cada setmana? On la foten, tota aquesta sal?

L'altre no va contestar. El grinyol de les rodes dels carretons en baixar pel pendís de les salines i el ritme irregular del soroll de les piquetes quan feria la roca salabrosa eren els únics sons que es podien percebre.

—No et podràs pas queixar, tu, amic meu. Ni tu tampoc, Pere. Cada dia us emporteu la vostra soldada i una faneca. Jo també podria malpensar, oi? Déu n'hi do una faneca de sal cada dia! I tot això sense parlar del dret de les aimines.

—Sí, home. No digueu bajanades, que les aimines, o el que en queda, també us les emporteu vós. I si parlem de les vostres somades... o somada i mitja? De ben segur que sou molt amic del repassador de la barraca del camí, no? Abans tots els amos del bestiar ens portàveu alguna cosa, als talladors, però ara...

El traginer va deixar anar una mitja rialla. Les històries de sotamà de la sal eren tan abundants com els bolets de les muntanyes de la serra de Castelltallat.

—Deixem-ho estar, Ferrer. Saps prou bé que això ja

s'ha acabat. Anys enrere... Què vols que et digui, però ara no cal ni pensar-hi. Només d'imaginar les fuetades que em fotrien si fés mal pes, m'agafen tremolors.

Llavors arribaren al costat de les bèsties i el traginer va començar a preparar alguns sacs buits per omplir-los.

—La veritat —continuà parlant Miquel Muntaner— és que no em preocupa la sal de les monges. Les germanes de l'abadia no es queixen mai, pobres dones. Altra cosa són les saleres per al bestiar. Aquí sí que no puc deixar-hi qualsevol cosa.

—Que n'heu de farcir moltes, de saleres?

—D'aquí fins a Vallbona unes quantes... Aquí mateix a la rodalia de Cardona i pels voltants de Calaf, Cervera i Tàrraga, que recordi ara. Els ramaders ja comencen a anar de bòlit amb la sal. Però aquesta sal aiqualida... és un nyap.

—De ben segur que sabreu com fer-ho, Muntaner. No deu pas ser la primera vegada.

—És clar que ja m'hi he trobat altres vegades, sí. Però es fa molt emprenyador. Esperar que s'eixugui la càrrega, trobar algun molí disponible pel camí, convèncer els ramaders, pregar a sant Celdoni i sant Ermenter perquè no plogui... però sobretot una cosa.

—Sí, quina?

—No trobar cap gavatx pel camí! Si jo us expliqués el que he vist per aquests verals.

—Expliqueu-vos doncs, ja, cony... expliqueu-vos!

Una estona després, quan, amb les bèsties carregades fins dalt, el traginer ja havia marxat cap a la pesada, els dos amics, en Miquel i en Pere, van seure a terra en un

racó amagat per aprofitar els darrers raigs del sol moribund.

Tot el que els havia explicat en Muntaner feia una estona no era més que la confirmació dels rumors i la justificació dels moviments de soldats amunt i avall, cap dins i fora del castell, en les darreres setmanes.

De ben segur que aquell home, ja gran, acostumat a moure's pels camins les havia vistes de tots colors, però, tot i la fama d'exagerats que tenien alguns traginers, el que els havia explicat estarrufava l'avellana.

En Pere, després d'un bon trago d'aigua, va passar el càntir al seu amic. Tots dos portaven la roba bruta i emblanquida. Es cobrien el cap amb un barret d'ales en Miquel i una barretina que el tapava fins a les orelles l'altre. Armilla i bata llarga, tancada amb cinturó, i calces acabades amb faixa de cama, que arribava fins al genoll. Als peus unes espadenyes xopes, per la humitat. La sal era com una criatura viva que cercava els racons més amagats per fer-hi niu, i això tots dos ho tenien molt clar.

Aquella estona de silenci ja començava a fer-se massa llarga i en Pere va parlar.

—Què me'n dius, de tot això que ens ha explicat el traginer, Miquel?

En Miquel va acabar les gàrgares que tenia a mitges per dessalar la gola abans de contestar.

—Molta gent està explicant el mateix, Pere, ja ho saps. Moviment de soldats d'aquí cap allà. Amb unes banderes o d'altres. A Calaf o a Prats de Rei, amb fusells, canons, cavalls... què vols que et digui? Tots sabem de fa temps que hi ha guerra. Aquesta és una cosa que a tots els reis els agrada molt, però nosaltres ens pensàvem que no arribaria mai a casa. Doncs mira, sem-

bla que ja la tenim a tocar. He parlat amb alguns dels que han fugit de Solsona i el que m'han explicat glaça l'ànima. Nosaltres només coneixem els soldats que fan la guàrdia al castell i que es passegen pel poble mirant d'enredar alguna pubilla o agafant una bona merda de tant en tant... però no en sabem res, de soldats salvatges i embrutits per la guerra. Em treuen de polleguera, aquestes coses, cony!

—I qui la guanyarà, aquesta guerra?

—I jo què coi sé? Nosaltres som del rei Carles i de la reina Elisabet... que per cert cap dels dos són de per aquí. Els de l'altre costat van amb el rei Lluís de França i el rei Felip, que aquest sí que ara ja és d'aquí. Hauria de ser el nostre rei, però... punyeta, jo no les entenc, totes aquestes històries.

—Jo crec que seria millor que estiguéssim al costat del rei d'aquí, no et sembla?

—Ja t'he dit que no ho sé. El meu pare sempre deia que no pots pas jugar-te els quartos per algú que no coneixes. Saps? A mi l'únic que em preocupa és posar un bon plat calent a taula per a la meva família i per a mi mateix. Que no em falti la feina, que tinguem salut i que de tant en tant em pugui fotre un got de mistela. La veritat és que no m'agradaria gens deixar el pic per agafar el trabuc.

En aquell moment algú va passar davant seu, uns metres enllà. Portava casaca nova, botins i una camisa blanca amb farbalans de màniga ampla. Feia la impressió que els papers que engrapava a la mà no els deixaria per res del món. Per un moment va semblar que el paio, més aviat llardós, sense ni un pèl al cap i amb un caminar lent i oscil·lant, no s'adonaria de la seva presència,

però en Guillem Adell, el tenidor de comptes de les salines, la mà dreta del batlle de la sal, tot i caminar sempre mirant al terra, tenia com un sisè sentit per esbrinar el que ell anomenava «anomalies».

—Eh...! Vosaltres què hi feu aquí? Com és que no aneu per feina?

En Pere es va aixecar de cop, sobresaltat, però en Miquel, al contrari, hi va posar molta parsimònia. Tenia un cert nom de bon treballador, de fet no li faltava mai colla, però hi havia una certa animadversió mútua. Ningú podia ser considerat bon pencaire si no s'omplia les mans de sal alguna vegada, pensava el tallador.

—No patiu, Adell. Només hem vingut un moment a prendre un trago d'aigua. Hem ajudat en Muntaner a carregar el bestiar, perquè l'home anava malament de temps.

—Però això és una «anomalia». No ho podeu fer!

—Bé, la veritat és que el nostre lloc ja tenia un esvoranc massa gros i, com que ha plogut molt aquests darrers dies, no em feia gens de gràcia entrar-hi. Qui sap què pot passar quan la sal està humida.

L'escrivà se'ls va mirar amb agror. Aquell jove, en Ferrer, era un descarat. No entenia com tothom el volia a la seva colla. Remugant alguna cosa inintel·ligible, va continuar caminant amb parsimònia.

Quan ja l'havien perdut de vista, en Pere, amoïnat, es dirigí al seu amic.

—Miquel, en fas un gra massa, home. L'Adell és el tenidor de comptes, mà dreta del batlle de la sal. Si s'emprenya ens pot fotre ben fotuts!

—I jo sóc en Ferrer, el tallador! Sense aquest escurçó la sal es pot treure igualment... però sense gent com

tu o com jo, de cap manera. No ens fa punyetera falta, Pere. Cap ni una.

Més tard, ja acabada la jornada, els dos amics pujaven cap a la vila pel llindar del camí de la caseta de la repesa, enmig de les ombres de la vesprada. Al seu voltant alguns dels altres també anaven amb el farcell caminant pel pendent que portava al poble. Ningú parlava gaire. Després d'un llarg i esgotador dia de feina, els ànims no eren els més idonis per fer-la petar.

En Miquel, però, semblava content. Una tonada popular li sortia d'entre els llavis i en Pere no es va poder estar de preguntar-li el perquè d'aquell canvi d'humor.

—Et podria dir que fer-li callar la boca al pòtol de l'Adell n'és el motiu, però no seria tota la veritat.

El tallador s'acostà al seu amic i, agafant-lo per les espatlles, li parlà a cau d'orella.

—Demà, sí, demà! La meva Maria fa trenta anys. Què et sembla? Que n'és de bonica la meva dona, sí senyor. I què me'n dius de la canalla? Dues preciositats que m'ha donat. La veritat és que tinc un tresor de dona. No t'ho sembla, amic meu?

En Pere no va contestar i de seguida en Miquel el va deixar anar per seguir caminant al seu costat.

—No em dius res?

—Eh? Ah, sí, sí. La Maria és molt bufona i bona dona. Sempre té un somriure al rostre, es desfà en atencions quan vaig a casa teva i sempre em porta un gotet de ratafia que tomba d'esquena.

—Ha, ha, ha. Sí, noi, la Maria és molt atenta. Però la ratafia de casa no la prepara la Maria sinó la meva ger-

mana Margarida, segons una recepta secreta que ens va deixar la mare, al cel sia!

—La ratafia és de la Margarida? Caram, sí que en té, de coses bones, aquesta germana teva.

—Sí, les dues dones de casa són un cel, gràcies a Déu.

Van quedar una estona en silenci fins que, en arribar a les primeres cases del poble, en Miquel va tornar a parlar.

—Saps quin present li vull regalar?

—Doncs no... Com vols que ho sàpiga?

—Una rosa de sal. Vaig triar una roca transparent del tall i durant un munt de dies l'he estat treballant a la barraca de l'eixida de casa, perquè no m'ensexampés. Ha quedat preciosa... Ja ho veuràs quan te l'ensenyi.

—Sí que és un bon detall, sí. Llàstima d'aquesta mala maror que ens envolta...

—No cal que m'ho recordis. Però què vols que hi faci? M'emprenyo encara més del que estic emprenyat? Jo no la puc evitar, la guerra, si és que ha de venir. Si arriba ja veurem què passa, però mentrestant no vull renunciar a passar una bona estona amb els meus.

—Tens raó, Miquel, perdona. La veritat, però, és que no sé si tenir-te enveja o donar gràcies a Déu perquè no hi hagi ningú a casa esperant-me.